

WWW.UNILIBS.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Бр. 16. У Сомбору 31. августа 1881. Год. XIII.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

НОВ НАСТАВНИ ПЛАН ЗА УГАРСКЕ ГИМНАЗИЈЕ И НАША УЧИТЕЉСКА ШКОЛА.

Учитељску школу у Сомбору примају се ученици, који су свршили четврти гимназијални, четврти реални или четврти разред грађанске школе. Наш школски закон поставио је то као минимум квалификације, јер је неопходно потребно, да питомци донесу собом извесно знање из реалија, како би се време у учитељској школи што већма могло да посвети искључиво стручном спремању. Учитељске школе и особито ова наша (у којој само црквено појање и правило односи 6 сати недељно у сваком разреду) имају тако много да се боре са временом, да се не може захтевати, да предмети општег образовања буду у њима наставни предмети у правом смислу и доста је, ако се може толико времена да одцеди, колико је потребно за поле интензивну репетицију истих. Услов дакле за ступање у учитељску школу мора да буде извесна стечена мера општег образовања. И заиста се поред пређашњег уређења наших средњих завода показала горња квалификација као довољна. Особито док су у нашим крајевима постојале мале реалке, добијала је наша учитељска школа из истих не само највише, него и погледом на опште образовање своје најспремније питомце. Али од како је тих завода не стало и у учитељску школу стадоше долазити скоро искључиво ђаци из гимназија, постајала је задаћа учитељске школе све тежа и постизању наставне цели стављаху се све веће и веће препреке. И бар да је на том остало, јер ако и беше успевање отештано, ипак се није показало као немогуће. Али ево дође нов наставни план за угарске гимназије, из којих долази сада највише приправника и њим удар за напредовање учитељске школе, који се већ сада

у веома непријатној мери осећа и који ће се у будуће још далеко непријатније осећати.

По новом наставном плану искључене су природне науке поготово сасвим из ниже гимназије, јер само за четврти разред прописана је минералологија и геологија, дакле баш предмет, који би са педагошког гледишта требало учити као последњи у низу природних наука и који ослањајући се често већ на самим хипотетичким претпоставкама нема ниједно својство, да буде излазна тачка за проучавање природе. Због тог се и са стране гимназијалних учитеља дижу већ тужбе на нов наставни план, и доиста је чудновато, да док се н. пр. кроз сва четири разреда учи, и то интензивно учи, географија далеких земаља, којима често ни имена честито незнамо, дотле се занемарује упознавање ученика са животињама и биљкама, које на свакој стони сусретају, и природних појава, које им се непрекидно приказују, а о којима би већ довољно пробудена интелигенција у тим годинама хтела што ближе да дозна. Са каквом вољом и са каквом ревношћу купили су н. пр. мањи гимназијалци инсекте и биљке, да је ретко био који коле брижљиви ђак, да није имао читаве збирке од тих ствари. Те воље неће више бити у вишим разредима, насилно угушен интерес за природу тешко ће се више пробудити и биће неизбежна последица таког наставног плана, да ће у угарској интелигенцији бити још мање познавања природе него што је то сада случај. Исто тако оштетио је нов наставни план учитељску школу и са историјом, која се почиње да учи у 4. разр., а у том разреду предузима се само стари век.

Али овде није место опширном претресању новог наставног плана за угарске гимназије. Ми имамо само да упозоримо на чињеницу, да сада долазе у препарандију ученици, који су учили само историју старог века до Октавијана Августа, и који толико колико ништа не знају из зоологије, ботанике, физике и хемије. Где ће они да науче те ствари? У учитељској школи тешко. По наставном плану, који вреди за нашу учитељску школу, одређен је у првом разреду првог полаћа 1 сат за зоологију и другог полаћа 1 сат недељно за ботанику, даље у првом разреду 2 сата недељно за физику и хемију, и у другом разреду 2 сата недељно за физику, хемију и минералологију. За укупне природне науке — а то је за 5 предмета — има дакле наша учитељска школа да располаже свега са 5 недељних сати. Не треба много увиђавности, па да се увиди, да колико је то

време било довољно за репетицију онога, што се научило у пређашњој пижој гимназији, толико је сасвим недовољно, да се природне науке *науче* у оној мери, која је потребна за учитеље. Једва да се могу за то време научити и најпростији елементи, а ни помена не може о том бити, да учитељи присвоје ексадну целину из тих предмета, као што прописује наставна целъ. У будуће биваће дакле све више учитеља, који једва знају коју мрвицу из природних наука, које садањост праведно тако високо цени и које су осим тога тако нужне учитељима за њихово методичко усавршавање.

Јасно је да тако не може и не сме да остане. А ипак ту није помоћ тако лака, јер би или ваљало гимназијалцима четвртог разреда одузети право ступања у учитељску школу или би ваљало сасвим променути наставни план, који сада постоји. Кад се зна, колика је у нас нужда у учитељима, онда се на прво ни помишљати не може и остаје нам само промена наставног плана. Заиста показује садањи наставни план многе слабе стране. Поред велике претрпаности показује он још и такву несугласицу између времена, које се посвећује појединима предметима, да то мора сваком у очи да упадне. Док се маџарски језик учи у сваком разреду у 3 сата недељно, дакле свега у 9 сати, дотле мора српски језик да се задовољи са 5 сати недељно у свима разредима (у II. само 1 сат!). И ипак је српски језик понајглавнији предмет за српског учитеља! Је ли ту могуће поле темељно упознавање са литературом и каква се брига може ту посветити стилистичном ведбању, кад се помисли, да је мало ученика, који донесу собом у учитељску школу добру граматiku, а многи скоро никакву. И док је као што горе наведосмо за укупне природне науке одређено 5 сати на недељу, дотле се у 6 сати недељно (управо толико колико рачун) учи сам земљопис, дакле баш предмет, који се већ интензивно учи у сва четири разреда гимназије и који по садањем наставном плану треба ученици, кад ступе у учитељску школу, већ потпуно да познају. И док је теорији педагошких наука (рачунајући овамо и психологију и логику) посвећено у свему недељно 10 сати, дотле је ученик, који је свршио учитељску школу, слушао у сваком разреду по 6 сати недељно црквено појање и правило, дакле за цело време учења 18 сати! Не може бити да толика несугласност има основаног повода и није претерано захтевање, кад се иште у том промена. Истина да сама така

промена наставног плана, која се по положају наше учитељске школе може извести тек у најужим границама, неће моћи да назира незгоду, која нам дође од новог наставног плана за угарске гимназије, али би тек ипак сладније испало образовање будућих учитеља.

У таким приликама, што их наведосмо, намеће нам се неодољивом силом практичност установе *просеминара*. Кад се ланског лета састала у Карловцима анкетна комисија, да своје мњење каже о новом предлогу за школеку уредбу, онда је писац ових редова био против установљавања просеминара. Време и разлози са других страна, којима је увек приступачан, научише га међутим бољем. Од тог доба имао је прилике, да се увери, да просеминари не постоје само у Немачкој, него да су се исто тако показали као практични и у Белгији и Француској. Кад дакле дође предлог о просеминару пред идући сабор, онда особито промена наставног плана за гимназије захтева, да се исти прими и што пре оствари. Његова би тада задаћа била, да допуни опште образовање будућих учитеља и да тим ослободи од пренатрпаности садањи наставни план учитељске школе, која би тада у толико веће старање могла да посвети својој правој задаћи: стручном образовању српских учитеља. М. П.

СУМНОР.

(Методичан поступак.)

Комад сумнора иде у разреду од руке до руке. Ономенем ученике да пазе на боју и мирис.

Познаје ли ко од вас то тело? То је сумпор. — Какве је боје? — Жуте. — Је ли чврст, течан или ваздушаст? — Сумпор је чврст. — Могли сте да приметите како има неки особити мирис. — Један ђак сабере све, што се научило:

Сумпор је чврсто тело; боје је жуте и распростире неки особити мирис.

На школској табли напишем ове речи:

Сумпор, чврст, жут, мирише.

Узнем комад сумнора и запалим га. — Видите ли тај леп пламен; какве је боје? — Плаве (модре). — Кад је небо сасвим ведро, онда оно има тако лену боју; зовемо ју азурно плаветнило. — Сумпор може да горе; реците и друга тела, која могу да гору. — Дохватим једну фосфорну жигицу и покажем на њој сумпор. — Ето вам децо прве корисне употребе сумнора. — Један ђак сабере други део предавања: *Сумпор може да горе и употребљује се за производње фосфорних жишца; кад се запали, показује му пламен лепо азурно плаветнило.* — Више ученика казују то исто, сваки на свој начин. На школској табли напишем: *Горе, жишце, азурно плаветнило.*

Ставим комад сумпора у порцулански суд и јако га грејем. —

Каква се промена збива са сумпором? Постаје течан. — Какву боју добија та течност, што се већма загрева. — Постаје црвенкаста. — Излијем ју у хладну воду. Узмите сад тај сумпор у руку. Какав је? — Мек. — Чврсто притиснем на ту масу један новчић (или какав други новац.) Сумпор се употребљује за добијање отисака од предмета јер у ваздуху поново опет очврене. — Један ђак сабере трећи део : *Кад се сумпор јако загреје, постаје најпре течан, а кад се после излије у хладну воду, згусне се и постане мек; тада може да се употреби за добијање отисака од предмета, јер на ваздуху опет очврене.* — На табли : *Греје се, течан, хладна вода, мек, отисци.*

За цело сте слушали, да димњак хоће кадгод да се запали; то бива често услед непажње или несмотрености. Да се ватра разгоре, сина се у њу петролеум или маст, а то су тела, која се лако запале; тада ухвати ватра често и чађ, која се налази унутра у димњаку. Има више начина, да се угаси такав пожар; али је најбоље да се баца на огњиште неколико шака истуцана сумпора. Догније ћу вас научити, зашто тада ватра мора да се угаси. Ека један прибере све, што је чуо: *Кад се баце на огњиште неколико шака истуцаног сумпора, намаз се угаси ватра у димњаку.* — На табли : *Ватра у димњаку, истуцан сумпор.*

Сви познајемо пушчани прах, тело, које је тако опасно. Он се прави од салитре, истуцаног дрвеног угљена и сумпора. За што се још употребљује сумпор? — *Сумпор се још употребљује за добијање пушчаног праха (барута).* — На табли : *Пушчан прах.*

Кад настане лето и ш њим велика припека, онда би врели сунчани зраци љуто наудили вашим малим главама, да вам их ваше мајке не заштите леним шеширима од сасвим беле сламе. Ако су дошли баш из прања, приметите на њима одмах првих дана мирис на сумпор; то је зато што се шеширчија служио димом од сумпора, да произведе ону лону белу боју, којом се толико поносите. Један ђак сабере тај део овако: *Шеширчија се служи димом од сумпора, да бели сламу на шеширима.* — На табли : *Белење сламе, дим од сумпора.*

Много смо већ говорили о сумпору и ипак вам нисам још ништа рекао, од куд се он добија. Знате ли ви шта је то вулкан? — То је брег који избацује ватру, тела, што гору. — Међу телима што их бљују вулкани, налази се и сумпор. Али пошто је он измешан са земљом, мора се најпре да изложи жестокој ватри, коју храни један део самога сумпора; остатак, који се претвара у течност, цури у велике судове. Тим начином добивени сумпор није чист, него се мора још пречистити или рафиновати. Затим се лије у калупе, од којих добија форму, у којој га виђамо у трговини. Чули сте дакле, да сумпор долази из вулканских крајева.

Скуп, што га казује један ученик: *Сумпор долази из вулканских крајева; вади се из вулканских тела, кад се уста запале. После се рафињује и лије у калупе, од којих добија форму.* — На табли : *Вулканска тела, рафињује се, калупи.*

Ученици ваља сад да скупе све, што су чули о сумпору, напишмено у једну слику. Пошто се њихова израда исправи и пренише у за то одређену теку, може учитељ да узме ту слику за предмет диктата.

Сумпор.

Сумпор је чврсто тело; боје је жуте и распростире неки особити мирис. Он се даје запалити и употребљује се у фабрикацији фосфорних жицица. Кад се јако загреје, постаје најпре течан, а кад се после усне у хладну воду, згусне се и постане мекан: тада може да се употреби за добијање отисака од предмета, јер отврдне на ваздуху. Кад се на огњините баце неколико шака уситњеног сумпора, утрне одмах ватра у димњаку. Још се употребљује сумпор за фабрикацију пушчаног праха. Шеширџија се служи димом од сумпора, да бели сламу на шеширима.

Сумпор долази из вулканских крајева; извлачи се из вулканских тела, кад се иста запале. После се рафинује и лије у калуне, од којих добија форму.

Ж. Жос.

ПЕТО ПИСМО ИЗ ПИРОТА.

(Свршетак.)

Сад да пређем на неке сметње, које стоје на путу подпуном напредовању школе.

Познато је да је за ваљано напредовање школе од преке нужде добро удешена књига, на онда добра спрема учитељева.

Школска, односно ручна књига ученикова, треба да је тако удешена, да подпуно одговара основној школи и природи детета. Узећу овде за пример III. читанку прописану за IV. разред. Ова књига — осим стотинама штампарских погрешака — не одговара ни по распореду а ни по садржини задатку своме. Шта више поједини предмети и чланци за читање тако су пространо написани, да их учитељ и поред најбоље воље није у стању за више дана како ваља прећи и методично израдити.

Тако исто стојимо и са земљописом! Оншти је земљопис сасвим празан и сувопаран, и у њему осим набројаних имена брда, река и вароши ништа друго нема. Врло би лоше изгледало са овим предметом, кад би се учитељи ослањали на прописану књигу и врло би мала вајда била по школу, којој је задатак да децу умно изображава. За историју старих народа и нема тако удешене књиге, која би за основу служила. Ово се предаје по вољи и спреми учитеља. Осим буквара, читанчице и рачунице нужно би било све остале школске књиге с бољима заменити и тако удесити, да одговарају духу данашње наставе и да деца у њима нађу све оно, што ће им служити за основу даљем изучавању појединих наука.

Поред добре књиге нуждан је још по највише стручан учитељ, да им све оно као што ваља покаже и разјасни, што у књизи пише. — Од добра учитеља, зависи напредак школе, зависи будућност деце — будућег народа. Учитељ мора бити стручњак, т. ј. мора имати добру спрему и вољу настави, да познаје задатак школе, задатак свој према школи и према школској деци.

Србија има одиста доста отличних учитеља, који подпуно познају свој положај и који до данас подпуно одговорише задатку српске школе. Но се неда притајати, да иста Србија има доста и неспремних и немарних учитеља, који са незнањем и нерадом својим стају на пут онштем напредовању наших основних школа.

Има и данас таквих учитеља, који држе, да је доста кад дете просто читати, писати и рачунати научи, те се и не брину о томе, да л' ће од онакове наставе какве вајде бити. Овакови су учитељи на страшној страницици и неразумеју задатак основне школе. Под таквим учитељима остају деца за свагда неразвијена и тупа и никад неће бити у стању о чему зрело мислити и расуђивати. Механизам не само да није у стању развити поједина чула и умне снаге детиње: него је шта више кадар и најдаровитије још у зачећу тако утући, да за свагда остане глупо и слепо код очију. У врсту таквих учитеља спадају и они, који с нагомиланим предметима претоваре умну снагу детета, не познавајући ју, те тим начином убију у детету вољу учењу и напослетку постане равнодушно према свему ономе, што се око њега збива. Истина да таквих учитеља мало има данас у Србији и ако их има, то су они, који су по нужди а без икакве учитељске спреме, не имајући ни појма о настави и васпитању детета ушли у школу.

Заиста је жалост ући у такову школу. Ту нити је школске дисциплине, ни наставног реда; у таковој школи нити се гледа на то, шта се ни коме се предаје, а још мање којим се начином шта предаје.

Имао сам прилике у једној од таквих школа бити на испиту. И одмах у почетку испита опазила се она грдна мана школска — механизам. Ученици I. разреда без да познају и све знакове појединих гласова, знадоше сав буквар и читанчицу на намет; а писмени рачун радише у сва четири начина до 100 и 1000. Ово је заиста грозна противност данашње наставе. Заиста незналица човек, који бар о настави школској појма нема, морао би у оваковој школи изрећи своје задовољство, слушајући ученике I. разреда како течно читају, како смело и нерасудно цитирају поједине народне песме и изреке и како по механично наученој форми израчунавају поједине писмене рачунске задаће. Овака се школа у данашњем добу не може узети као школа, но просто као завод затупљивања.

У овој школи очито се приметити дало, да је све рађено по старој методи, простим срицањем и на глас учењем, те тим начином а големом муком научише деца на намет целокупан буквар и читанчицу. И заиста таквом детету требало је само одириликe навестити ову или ону причу из буквара и оно је показујући прстом читало најтачније без да је где застало и једне погрешке учинило, а овамо незна још ни све писмене знакове.

Док постојало буде овакових школа, општа ће настава увек рамати. Но по несрећи овоме се злу све дотле доскочити не може, докле год Србија не буде имала доста спремних и способних учитеља, и таквих учитеља, којима ће школа везана бити за срце и душу.

Да би настава у опште добро напредовала главни су услови: а) добар учитељ са добром спремом; б) добро удешене школске књиге; и која школа овог двога нема, не може сврхи својој одговорити. И свака школа без ових услова пре је налик на апсану но на народну школу.

Са радошћу могу вам јавити, да се код нас отпочело више пажње обраћати на школе, и надати се је, да ће се скорим временом све школске тешкоће одклонити, те ће основна настава добити једноликост у раду, а тим већи напредак у школи. — Гледаћу да вам се и од данас по коју пут јавим, јесам ваш,

Г. Ј. Пешић.

ИЗ ПУТНИЧКИХ БЕЛЕЖАКА

Ст. Коњовића учитеља.

Између осталих знаменитијих ствари, које сам посматрао за време мога бављења на Цетињу, поклонио сам велику пажњу и тако званом цетињском женском институту, да се и са овим чувеним заводом из ближе упознам, о коме сам много слушао ди причају. — 5. Авг. о. г. пре него што би се сам упутио у споменуту школу, која је смештена у врло лепој згради на спрат поред красног врта, одем г. Ст. Чутурилу шк. надзорнику и замолим га за дозволу да исти завод прегледим. Не само да сам дозволу добио него се упути и сам г. надзорник са мном и у путу ми у кратко рече, да је овај завод основала покојна руска царица Марија, и да се и сад издржава из завештаног фонда од царице, од ког је годишњи приход 9000 рубаља. — Они т. ј. Руси подигоше и ову зграду у којој — вели — налазе се све опреме, што једној овакој школи одговарају. Ова школа носи на себи тип више женске школе, подељена је у 5 годишта, односно у 3 разреда. Међутим стигосмо у ову красну зграду, а пред нас изађе једна здрава крунна госпођа; г. инспектор ме престаји као госта учитеља и њу као управитељицу истог завода гђу Н. Месарош рођ. грофица Салтиков. Замолим је да нам школе покаже, на што она драговољно прискочи, узне кључеве и прво нас уведе у *капелу*. Ова је мала али врло богата са иконостасом и црквеним утварима, ту видех диван врло вешто израђен златан путир са емаљираним златним иконицама; остале утвари црквене такође су врло вешто урађене и скупоцене, као и одежде, евангелије и др. — 2. *Разниџа*. Овде ученице оно одело, што донесу собом, оставе до поласка свог, јер како ступи у завод она одма добије и одело, те су по томе све у једнаком оделу обучене. — 3. *Соба за учење*. Ово је пространа соба, у којој ученице своје лекције уче и задаће пишу; у њој се налазе сами столови са писаћим прибором и столице. — 4 и 5. *Спокојне собе*. Врло су простране собе, у којима се налазе гвоздени кревети са постелима; истина да су собе простране и удешене за вентилацију, ипак држим, да би било сувишно, оди. шкољиво намештави онолико ученица колико постеља има; постеље су у среди у два реда обрнуте. — 6. *Соба за ручни рад*. Овде раде женске послове и на шиваћој машини шију; у истој је соби и врло богата библиотека, у којој су већином руске и француске књиге, а има нешто и српских и немачких. Жива штета што још није уређена. — 7. 8. и 9. *Разреди* снабдени су лепим училима, од којих још доста не достаје из природних наука. — 10. 11. 12. и 13. *Стан*, управитељке и учитељица са најстаријим ученицама појединим, које желе учитељицама поглавито истог завода постати, где се од дотичне, с којом је у стану, даље учи и образује и теоретично и практично. — 14. *Соба за хранење свилених буба*. Овде се налази кревет са више одељака, где саме ученице практично се уче хранити свилене бубе; налазе се справе за завијање, за угушивање и за мотање свиле са чаура. У оквиру се налазе више екземплара врло великих чаура беле и друге боје, ово је — како веле — донешено из Русије, да се покаже како грдне могу да произвађају. — 15. *Волџица*. Баш у ово доба, кад се ту десих, леише је уређи-

вала и према здравственом гледишту дотеривана. — 16. *Кухалиште*. У овој се соби налазе више лимових када, смештене између луца за пуштање и одправљање воде. — 17. *Соба за умивање*, у којој се налази дугачка умиваоница подељена за 8 особа, које се у један мах могу умивати. 18. *Трапезарија*. Пространа соба, на среди дуг сто, за којим се ученице са управитељком и учитељицама за време јела налазе. — 19. 20. 21. и 22. *Купна, собе за послужитеље и јестичара*. — 23. У дворишту *гимнастично место*. Ово је удешено за женске са сходним гимнастичним справама. — 24. *Школски врт*. Овде ученице саме раде и гледе, учећи се сваковрстном баштованству, сејању, плевлењу, и неговању, каламлењу, па и самом пчеларству; истина да је ово у почетку ал ипак видех две нове Берленшеве кошнице. На сред врта налази се сунчаник, који нам показиваше да је управо 12 часова.

Враћајући се кући г. надзорник ми причаше, да је ова школа од године дана са свим преустројена. Пре се предавало руски, а сад се предаје српски, а учи се и руски и француски као и остали предмети модерне школе. Исти завод подпада под главни надзор црногорски. Ове године беху у њему 1 управитељица, 2 учитељице и 3 помоћна учитеља. Ученице су већином биле из Воке Которске. Деца имају овде бесплатно све; првенство по завештању имају Црногорке, иначе ко жели да му ћерка иде у исти завод има платити 200 ф. годишње. — Ова се школа основала 1872. године. На првом устројству њеном радио је покојни Милан Костић, а прва управитељка завода била је госпођица Надежда Пацевића Руекиња. И тако благодарећи г. надзорнику на добрети растанемо се.

УЧИТЕЉСКА СКУПШТИНА ПОДЖУПАНИЈЕ ВУКОВАРСКЕ.

Пошто је наше учитељство до сад слабо познавало поджуп. учит. скупштине комуналних учитеља, то сам себи слободу узео, да их са истима, у колико то могуће буде, овим путем упознам. Једна од таквих одржавана је како сваке тако исто и ове године 8. 9. и 10. августа по н. к. у Вуковару.

Састанак је био означен у старовуковарској школи, те пошто је сво учитељство у заказано време на окупу било, устане кр. жуп. шк. надзорник г. Димитрија Вурдеља као законити председник скупштински, те разложив учитељству важност самог састанка и ободрив га на свестан рад, прогласи скупштину отвореном. После тога позва присутне чланове да се скупштина у смислу пословног реда конституира и предложи за потпредседника старину г. Јосина Брандекера учитеља у Н. Вуковару, а за перовође г. г. учитеље Јосина Копића старо-вуковар. и Николу Љ. Меште-ровића бачиначког, што би по скупштини једногласно усвојено. Пошто је овогодишњој учит. скупштини више нових чланова присуствовало, то се је на председников предлог по једном перовођи прочитао пословни ред у смислу вис. наредбе кр. зем. владе. Иза тог изјави г. председник да је на дневном реду прво по влади стављено питање, које гласи: „Da li su se slovnice uz nove čitanke za II. i III. razred pučkih školah pokazale shodne i praktične; ako ne, neka se naznači, što i kako bi se imalo u njih promeniti.“

За известитеља тога питања пријавио се је г. Мија Јаковина учитељ у Ловасу. Разложив укратко важност језикословне обуке, слаже се у главном са градивом и распоредом исте и предлаже мали исправак у смислу својих резолуција. Жели да се у II. разреду узме: Појам реченице у опће. Проста реченица. Подмет и поговор. Практично познавање јестних, нијечних и упитних изрека. Појам глагола и мењање истог у три главна времена. Појам именице и придева. Властита имена. Род. Број. Познавање и практична употреба тачке, упитника и ускличника.

За III. разред: Оцетовање просте изреке. Постанак раширене изреке. Преглас сугласа. Појам трајнога и довршнога глагола. Појам прелазних и непрелазних глагола. Начин заповедни, показни и жељни. Сирега и пораба глагола у садањем, прошло трајном, прошло довршеном, прошлом и будућем времену. Имена властита, опћа, скупна и појмовна. Број и род именица. Питања за надеже. Све три склонитбе за самоставнике. Особна, показна и поседовна заимена са мењањем. Придавници известни и неизвестни. Ступњевање придавника. Везници и усклици, а напосок хоће, да се науковна основна према таковој словници преради. После поменутога известитеља пријави се гђца Софија Гајићева учитељица у Шиду. Очитује, да се не слаже са известитељем а још мање са словником. Жели да се узму најуре имена, на онда глаголи. Дефинира ускличну реченицу и доказује, да је штампани појам о таковој у читанци сасвим погрешан. Разлаже и тврди, да је много практичније казати: самоглас је онај глас који се да отегнути, а не који је „чист“, јер је сваки глас чист. Навађа све провинцијализме и жели, да се исти општим називима замену. Хоће да су сва граматичка питања одређена а не као што их има сакато-неодређених, а најпосле жели да се ћирилице и у словници сатисфакција даде. (Живила!)

После г. Гајићеве пријави се за реч учитељ из Шаренграда г. Јосип Мразек. Он се у опште не слаже са известитељем, а замера г. Гајићевој, што је сваку маленкост строго осудила. Жели да се за властита, скупна и појмовна имена каже „опште правило“, а за поуке хоће да су краће и схватљивије. За сам материјал словнички тврди, да је огроман, а непознатим речима не да у словници места.

После г. Мразека добио је реч г. Штиглмајер учитељ у Нуштру, који тврди да је словница сходна, јер мисли да је по искуству и дидактичком начелу састављена. Хоће да се почима са изреком, а не одобрава правило о тачки (тачка) како га је г. Гајићева саставила. Брани изразе: пекарити, кожарити, лончарити и т. д. које је г. Гајићева осудила и неумесним назвала и тврди да је боље рећи „дружица“ него „другарица.“

Председник примећује, да је г. Гајићева имала потпуно право, што је глаголе: пекарити, кожарити и т. д. осудила и тврди да су то екзотични глаголи, којима не сме бити места у пучкој школи.

Г. Илија Митровић равнајући учит. у Вуковару примећује, да се је прешло на специјалну дебату и предлаже — да се не удаљујемо од генералне.

Г. Мразек учит. у Шаренграду изјављује да се је такове држао и по оправданим обрама г. Гајићеве у смислу примедба г. Штиглмајера, била је расправа о том предмету за други дан одгођена.

По довршеној расправи прочитане су скупштини наредбе вис. зем. владе и то: 1. Наредба од 23. листопада 1880. бр. 5770 којом се сељакане учитеља из једног надзорништва у друго а без сведоџбе однуетнице строго забрањује!

2. Наредба од 23. лист. 1880. бр. 5829. којом се издавање учит. сведоџаба од стране онџ. поглаварства строго забрањује!

3. Наредба од 29. липња 1881. бр. 4826. о књизи „Ушенац“ која се има инвентирати у школ. књижницу.

4. Наредба од 1. липња 1881. бр. 3113. о војничтву односно о молбеницама учитеља, који су војничкој презентној служби подвржени и који би без молбенице имали служити као и сваки други војник, а неби се у обзир узимали школски празници у августу и септембру.

Горње наредбе узима скупштина на знање и равнање, а по прочитању истих буде прва седница закључена и за исти дан по подне у 3 сата заказана.

(Свршиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(У вишој девојачкој школи у Солбору) почиње уписивање ученица 1. септ. Редовна настава почиње 7. септ.

(Православно богословско семеншће у Задру.) Дође нам извештај истог за школску годину 1880-81. У првом делу налази се подуга расправа о правилима картагенскога сабора под насловом „Codex canonum ecclesiae Africae“ (која је и засебно отштампана) од ректора и проф. архимандрита Н. Милана који је као што читамо у летопису 30. јула промовиран на универзитету у Черновцима за доктора богословије, пошто је већ пре тога саветом кијевске духовне академије проглашен магистром богосл. за дело његово „Достојанства у православној цркви.“ У семеншћу је било 22 слушаоца богословије (од којих 2 иступише) и 30 приправника за богосл. Богослова је било у IV. разр. 4, у III. 6, у II. 8 и у I. 2. Од богослова је било из далматинске епархије 9, из бокоцоторске 3, из горњокарловачке 2 и из Босне 6. Од приправника је било из далматинске епархије 18, из бокоцоторске 10 и из Црне Горе 2.

(Србија.) Народној скупштини поднеће влада предлог о реорганизацији основних школа, по ком би обавезна настава трајала шест година.

(На препарандији у Петрињи) положили су испит зрелости 30 ученика и 1 приватиста, а испит за учитељско оспособљене положило је 13. У самостану милосрдних сестара у Загребу оспособљене су за учитељице 43 ученице, за забавиље 2, а за ручни рад 9.

(Виша женска школа у Београду) бројала је минуле шк. године у V. разр. 20, у IV. 27, у III. 38, у II. 59 и у I. 107 ученица.

(Ошта чешка учитељска скупштина) састала се 8., 9. и 10. авг. по нов. кал. у Находу. На истој се искупило преко 500 учитеља и учитељица. Расправљана су три питања. На прво: Какав правни положај треба да заузима учитељ у грађанском животу? донете су ове резолуције: 1. Грађанско владање учитељско нема подлежати школским законима, него грађанским. 2. Дисциплинарни закони треба да су тако састављени, да

буду обраба учитеља од сваке самовоље претпостављених. 3. При попуњавању учитељских места нека се пази на то, да нерешава случај и протекција, него способност, вештина у настављању и године службе. 4. Нека се укине наслов „подучитељ“, а категорије учитељских места да се означе са: први, други, трећи и т. д. учитељ. — На питање о задаћи учитељских задруга закључено је: 1. да буде међу члановима истинску братску узајмност; 2. да буде, шире и руководе покрет школског рада у учитељству, и то а) претресањем учебних основа, педагошким, дидактичким и методичким расправама; б) испитивањем савремених питања наике у доба, кад се у публицистици и у саборима расправља о реформи школа; 3. да бране учитељски сталеж од неоснованих нападаја; 4) да припомогну напредовању и усавршавању педагошке књижевности, нарочито часописа, да просуђују списе за омладину и да потпомажу издавање добрих списа те врсте; 5. да потпомажу „Средину матицу школску;“ 6. да потпомажу узајмни сношај међу учитељством и грађанством; 7. да упознају шире грађанске кругове са васпитним радом учитељства, наике приређивањем јавних предавања. — На треће питање: О одношају надзорника према учитељу и обратно, решено је: Месни школски надзорник као пријатељ школског напредка ваља да је у непрекидном пријатељском споразуму са учитељством, да га потпомаже у његовом раду и да као посредник међу учитељством и грађанством увек и свуда заступа интерес и важност школе и учитељства. Окружни школски надзорник као истински познавалац народне школе треба да буде саветник и заступник учитељства у општини и округу. Нека је поверљив према учитељству, које испуњује своју задаћу; силом своје власти нека поступи према учитељству само у таким случајевима, где је његов пријатељски савет остао безуспешан. Земаљски школски надзорник нека је безпристрастан посредник међу учитељима и окр. надзорником, одн. окр. школским саветом, кадгод му се учитељ обраћа по праву обрабе.

(Србске народне школе у Сомбору год. 1880/1.) За школу обавезне деце било је: а) од 6—12 година: 535 мушке 456 женске; свега 991; б) од 12—15 година: 136 мушке, 123 женске; свега 259. Укупни број деце: 671 мушке, 579 женске; свега 1250. — Лањске године било је 1081 деце, и по томе порастао је број деце ове године са 169. Од школске деце станују у граду и у предграђима 580; а на селиштима 670. Сва деца у граду и у предграђима имала су прилику у школу ићи. Од деце на селиштима 451 имаћаху прилику школу полазити, а 229 немогоше у школу ићи због тога што у близини школе немају. У Сомбору се налазе следеће православне српске вероисповедне школе: средсредна шестразредна мушка народна школа са 4 учитеља и вероучитељем и 150 школске деце; средсредна основна женска школа са 4 разреда и две учитељице, са 108 ученица; виспа девојачка школа са 4 разреда, три учитеља, једном учитељицом и катихетом, са 38 ученица; три предградске основне школе свака са два учитеља и два разреда. У све три било је 61 мушке, 67 женске; свега 128 школске деце. Уз средсредну мушку школу постоји повторна занатлијска школа у коју иде 38 занатлијских научника. Осим ових похађало је само 5 девојчица повторну наставу преко зиме. У седам сели-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

шта, сомборских било је 131 мушке и 122 женске деце, свега 253 ученика. Од ових су само преко зиме у школу ишли 119, а преко целе школске године 134. — У повторним течајевима уз ове школе било је 12 мушких и 39 женских; свега 51 ученик.

(*Једна начелна одлука.*) Прошле школске године десио се у једној будапештанској основној школи тај случај, да један у Будапешти живећи аустријски грађанин, који се не признаје ниједној конфесији, није хтео да дозволи, да се његова кћи, која је полазила први разред, наставља и из верозакона. Месни школски савет решио је ту ствар по жељи родитеља. Али кад иста дође пред мађистрат, сматрао ју је овај за толико важну, да ју је подастроо на решење министру богочасти и јавне наставе. Исти је донео одлуку, да у смислу закона немогу урођеници да уживају школску наставу без верозаконске обуке, те се по том не може дозволити школска настава ни страноземцима, који неће да се покоравају том земаљском закону.

(*Домаћа радиност у школи.*) Више пријатеља исте састали су се недавно у конференцији у Берлину. Било је ту више свеучилишних професора и других чланова тако зване више интелиџије, али у списку имена не приметисмо ни једног правог народног учитеља. Конференција је закључила: 1. да је потребно да се васпитање дечака допуни наставом у ручној вештини; 2. да целъ те наставе мора бити различна по месним околностима, те да је од чести васпитне, од чести практичне природе; 3. за сад је најглавније да се дође до добрих наставника, исте ваља поучавати уз помоћ искусних занатлија и вештака. — Конференција не сматра за целисходно, да се за сад покуша увањање домаће радиности у школе путем наредба, него ће бити задовољна, ако влада садањем приватном заузимању не буде стављала никакве препреке. Изабран је један одбор, да руководи целу ствар; њему ће бити прва задаћа, да се стави у везу са појединим друштвима, која су за домаћу радиност и да покуши све што се на том пољу до данас урадило у Немачкој. Само практика може показати, шта ваља даље чинити. — У *Оснабрику* приредиће се идуће зиме течај из домаће радиности. Рефлектује се за сада само на ученике тамошњих виших школа; неће се учити цео Клаусон-Касов кводлибет, него само столарство.

(*Трговачко-жељезничка школа*) отворена је 1. маја у Београду уз државну потпору. Иста школа има 4 курса: предуготовни, виши, практични и вечерњи за изучавање језика. Сваки курс траје 9 месеци, а у предуготовни примају се само они ђаци, који су свршили нижу гимназију. Сведоче ове школе имаће државну важност, а који ју сврше с одличним успехом, биће примљени и у државну финансијску службу. („Васп.“)

(*Верозаконска настава у француским школама.*) При расправљању новог закона о настави, који наређује облигатно полазење школе, али цркви одузима сваки уплив на школу, позивало се у посланичком дому и на филозофа Канта зарад оправдања законског наређења, по ком основна настава треба да обухвата само упућивање у грађанском моралу. Противници предлога говорили су, да морал, који не почива на верозаконском основу, није сходан за васпитавање. Ту се позза министар наставе Жил

Фери на Кантову науку о моралу и означио је категоричан императив истога за основ светског морала, који ће се у будуће учити у француским школама. Већина је пристала уз њега, јер јој је било само до тог стало, да пошто пото апсолутно одцени цркву од школе. Тако је религија искључена из француских народних школа, а да би могло свећенство у истој да наставља, одређен је осим недеље још цео један слободан дан у недељи (На то се угледао и просв. савет у Србији, кад је из више гимназије искључио веронауку, што би се једва могло да одобри по приликама нашег народа.)

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

25. *Земљопис за четврти разред народне школе. Према наставном плану вис. нар. цркв. шк. савета. Израдио Светозар Милетић учитељ. У Сомбору издање књижаре Миливоја Каракашевића 1881. 8^о с. 55. Цена књизи са мапом Угарске 35 нов., без мане 20 нов.*

Истом смо (бр. 11. и 12.) приказали више књига од тог плодног писца, међу њима и земљопис за трећи и четврти разред основних школа, а ево нам већ исти писац долази са новим земљописом, који је израђен само за четврти разред и то за руку ученика. Судећи по распореду намењено је то дело поглавито српским школама у Угарској. Иза увода о општим земљописним појмовима (с. 1—13) прелази се на угарску краљевину (с. 13—32), угарско приморје и краљевине Хрватску и Славонију (с. 32—42). У трећем делу предузима се аустријска и друге европске државе, а на свршетку долази кратак преглед делова света и главних мора. Хвале је вредно што се као земљописни елементи наводе и железничке пруге. Уопште је цео рад добра комбинација и само би препоручили г. писцу, да више пази на тачност у изразу. Поменућемо само две три главније такве нетачности. Климом се не зову промене атмосфере (с. 9), него од њих клима зависи, а није довољно, да лети кад киша пада још и сунце сија, па да се види дуга (с. 9), него је постајање дуге зависно од положаја облака и сунца, тако да се у нашим крајевима никад не може да види од прилике од 10 сати пре подна до 4 сата после подна. Израз државни округ“ (с. 10) не сматрамо за уместан, пре би га заменили изразом „област.“ Одредба земаљске осовине (с. 53) врло је површна. На ракошком пољу држани су уопште угарски земаљски сабори, а нису се на њему састајали само „предци Мађара“ (с. 14). Тунел испод будимског града води у Христиново предграђе, не у Стари Будим (с. 14), ако је уопште било нужно да такве ствари улазе у књигу. Има и незгодних штампарских грешака као н. пр. река Шаваја (с. 22) и 4. децембар као дан смрти С. Штиљановића (с. 19). Код Хрватске и Славоније наводе се само жупаније, а не и крајишки окрузи. У Пожеги је велика гимназија (не мала), а тако и за Госпић ваља да дође, да је у њему вел. гимназија (не мала реалка, која је напуштена). По последњем попису броји угарска краљевина 13,700.000 ст. (не 13,600.000), угарско приморје 21.363 ст. (не 19.000), Хрватска и Славонија 1,889.361 ст. (не 1,850.000); према томе износи и цело становништво угарске државе више него 15,469.000. У Боци

којој има 8 православних манастира, а не сам манастир Савина (с. 44). У садањој Црној Гори нису сви становници Срби православне вере (с. 49). Међу славонским рекама наводи се и Босут (с. 36), те се вели да утиче у Саву. Али Босут је управо некадањи римски канал (прокон), који код Жунање излази из Саве, те до Винковаца иде, а ту се скоро у правом углу окреће опет Сави, коју достиже код села Босута. (В. Ztschrit. f. Schg. II. с. 263. примедбу проф. Симе Франгеса из Петриње). — Придодата мађарска мапа Угарске извађена је из Лангеовог школског атласа, који је познат као добар.

Р А З И О.

(*Књижевност.*) Добисмо 1. број „Привреде“, што ју издаје Коста Павловић у Карловцима и 3. број „Српских илустрованих новина“, што их издаје штампарија А. Рајевића у Н. Саду. Оба та листа нека су поново што топлије препоручена. — Изишла је девета свеска „Певаније Змај Јована Јовановића“ у издању српске књижаре браће М. Поповића у Новом Саду. Иста књижара издала је као 15. свеску зборника позоришних дела шаљиву игру „Несуђени“ од др. Милана Јовановића. То дело наградила је „Матица српска“ из фонда Накиног. Цена му је 40 н.

(*Друштво за религиозноморалну просвету.*) У Петрограду саставило се овог пролећа друштво под именом „Общество религиозно правственаго просвешченија в духје православној цркви.“ Задаћа овога друштва је одржање и ширење добрих обичаја и хришћанског морала у поредицама руским посредством поуке, разговора и обавешћавања у храмовима Божијим изван редовног богослужења и по кућама. Друштво је ово отворено 6. Маја о. г. Тога дана у седам часова у вече било је у казанској саборној цркви свечано бденије и молебствије, на ком је говорио узвишеног полета пуну и врло важну беседу знаменити протојереј Јосиф Васиљев, председник духовноучебног комитета код св. Синода. После ове црквене светковине држана је прва седница истога друштва у дворани престолничке общине. Чланом овог веома корисног друштва може бити сваки православни хришћанин и хришћанка, који годишње на цјели друштвене по пет рубаља или више прилаже. Овом врло корисном друштву желимо напредка, и подражавања у нашем народу, у коме на жалост хришћански морал сваки дан све већма опада на радост непријатеља и противника наших, који су то тако и удесили, да нас лакше могу преваром у туђе јато одвести, али недајмосе. С' нама је Бог!

(*Старе ербске задужбине.*) Један уважени пријатељ наш вративши се са пута из Србије пише нам ово: „Ја сам пуне три недеље провео путујући по Србији, ишао сам већином пешице а обишао сам Манасију, Раваницу, Каленић, Љубостињу и Жичу. Какве сам ту славе величанства и побожности негдашњег српства видео, то се неда пером описати, то треба човек сопственим очима да види, па да се увери. У нас нема у новије доба ни једне цркве, која би се по лепоти, по величанству и начину свога изведења могла сравнити са тим задужбинама ербских владалаца од пре 500—600 година. А да шта лежи тек у Студеници пак у високим Деча-

www.unlib.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА

ВИБЛИОТЕКА

нима? То човек сам својим очима треба да види, па да чисто неверује, да су Срби некада тако славни и тако моћни били. Да су нам сви други извори наше историје сасушени, па је у тим задужбинама и сувише доказа, да смо некада морали већи и бољи бити него што смо данас.

(*Јавна захвалност.*) Овдашњи окружни лекар г. Јован Петровић даровао је у корист овомесне сироте школске деце 10 ф. за набаву школских књига, на ком му дару лепа хвала, у Срп. Пардању дне 20. авг. 2881 У име мест. школског одбора Ђорђе Петровић парох као шк. упуавитељ.

(*Добротворка српске младежи.*) Из поузданог извора дознајемо, да племенита Српкиња госпођа Сара Поповића из Трнавe припомаже примерну и отличну приправницу Наталију Суботићеву из Новог Сада са 200 ф. годишње. Захваљујући овој племенитој добротворки на овом добротворству желимо од свег срца, да је благи Бог поживи још за дуго, и да се испуне добротворне намере њене на корист учеће се младежи српске и српских вероисповедних школа у будимској дијецези, за које смо имали прилику ових дана разабрати.

(*Број православних Срба у опису српске митрополије карловачке*) износи 895.631 душу, од којих у краљевинама Хрватској и Славонији 487.744. Број православних Срба у Далмацији износи од прилике 84.000 душа. (И. Н.)

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Постављени су сврш. приправник Никола Д. Јовановић учитељем у Стејановци, а сврш. приправник Коста Дражић учитељем у Марадику. Сврш. приправник Млади Поповић изабран је за учитељског помоћника у Турнији. Канд. проф. Ђорђе Магарашевић изабран је за професора мац. и лат. језика на срп. вел. гимназији у Н. Саду.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељица у Черевљу. Плата 300 ф. стан и 3 хв. дрва. Рок до 6. септ. Молбенице са шаљу цркв. шк. одбору у Черевљ.

— Тражи се учитељ у Шиклому у Барањи. Плата 400 ф., стан, 3 хв. дрва. 20 ф. за недељну школу, од великог укоша 1 ф., од малог, парастоса и венчања 50 н. Рок до 10. Септ. Молбенице се шаљу цркв. шк. одбору у Шиклому.

— Тражи се учитељ у Ковиљу Сент Ивану. Плата 400 ф., стан и 2 хв. дрва. Молбенице се шаљу управном одбору бачке жупаније.

— Тражи се учитељ у Путици (пошта - Рума). Плата 350 ф. 10-2 км. дрва и стан. Рок до 16. септ. по новом кал.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Чланак „Учитељице и школе II.“ поред добре језгре има толико личног полемичног додатка, да би морали многе ствари да бришемо. Зато мислимо да је боље, да нису самом оставимо прераду, која ће нас у толико већма веселити, што буде краћа. И од једног учитеља из Бачке добили смо расправу о горњем питању и то против учитељица, али је исти сам увидео неоправданост жестине, којом се бори, те нас је после сам замолио, да му не штампамо расправу. — Г. И. М. у Вел. Писаници. Послали смо Вам у пола цене.

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.